schaamdheid gehad had een brochure te schrijven: Jesus Christus vom Standpunkte des Psychiaters. Eine kritische Studie für Fachleute und gebildete Laien, waarin deze zelfde methode ook toegepast wordt op den hoogheiligen persoon van onzen Heiland. Het Psychiatrisch-Neurologische Wochenschrift No. 43, 1906, waarin deze brochure besproken wordt, verklaart dat de schrijver vom vorurtheilslosen Standpunkt des modernen Seelenartzes" den persoon van Christus van zijn optreden tot zijn kruisiging besproken heeft, dat hij behoorlijk rekening gehouden heeft met zijn „anthropologische und sociale Abstammung, das umgebende Milieu" enz. en dat de slotsom, waartoe hij op grond van dit onderzoek komt, „zulässig" schijnt te zijn.

Dat oordeel zelf nu luidt aldus:

Er nimmt an, dass Jesus wahrscheinlich ein geborener Entarteter war, der bereits in früher Jugend auffiel durch ein übermässig stark ausgeprägtes Selbstbewusstsein, verbunden mit einer hohen Intelligenz. Das physiologisch geniale Element wurde allmählich immer mehr von dem pathologischen überwuchert; das letztere äusserte sich in einem fixirten Wahnsystem, dessen Einzelheiten durch die intensive religiöse Richtung der Zeit und seine einseitige Beschäftigung mit den Schriften des alten Testaments bestimmt waren. Begleitet war diese psychische Affection von zahlreichen Hallucinationen, welche sich auf mehreren Sinnesgebieten bewegten. Sein endlicher Untergang wurde durch den unvermeidlichen Zusammenstoss zwischen Wahn und Wirklichkeit herbeigeführt.

We willen dit citaat niet eens in het Hollandsch weergeven. Het is genoeg te zeggen, dat Christus hier geteekend wordt als een „erfelijk belaste", die aan zinsbegoochelingen of hallucinatien leed en feitelijk als een krankzinnige beschouwd moet worden.

Wanneer het Psychiatrisch-Wochenschrift hier aan toevoegt, dat door deze voorstelling „de waarde van de Christelijke religie" niet wordt aangetast, dan is dit alleen een doekje voor het bloeden.

De wetenschap, die zich-zelf aanmeldt als degene, die vrij van alle vooroordeelen alleen objectief te werk gaat, toont ook hier, hoe ze uitloopt op een lastering van het allerheiligste.

Daarom wezen we op deze studie.

Ze is een teeken des tijds. Want ze toont, hoe diep de wetenschap zonk.

Antwerpen.

De Gereformeerde Kerk te Antwerpen heeft dezer dagen een beroep gedaan op alle Kerken in ons vaderland, om haar te steunen in haar poging om een eigen kerkgebouw te krijgen.

Tot dusverre moest ze zich behelpen met een gehuurd lokaal. Niet alleen dat dit lokaal te klein is voor de behoefte der gemeente en de huur te hoog is, maar ze loopt ook telkens gevaar, dat de huur haar zal worden opgezegd, en andere lokaliteit is te Antwerpen, meest door Roomsche tegenwerking, moeilijk te krijgen.

De stichting van een eigen kerkgebouw, waarvoor 25 à 30 000 gulden noodig zal wezen, gaat de krachten dezer kleine gemeente echter verre te boven. Ongeveer de helft dezer som zal van buiten moeten komen.

Ongetwijfeld is de beraamde som zeer hoog voor een kerkgebouw van tweehonderd zitplaatsen. Maar Ds. V. Hepp van Antwerpen merkt terecht in de *Gereformeerde Kerkbode voor België* op, dat men met minder het niet doen kan. Zal van deze gemeente eenige kracht tot Evangelisatie uitgaan, dan behoort het kerkgebouw niet in een der voorsteden, maar in Antwerpen zelf te verrijzen. En niet alleen zijn de werkloonen in Antwerpen zeer hoog, maar de prijs voor den grond alleen zal een tienduizend gulden bedragen. In wereldsteden als Antwerpen komt men voor minder niet klaar.

Van harte ondersteunen we daarom het verzoek van Antwerpen's kerk. Want, gelijk in de circulaire terecht opgemerkt wordt, Nederland's Kerk heeft tegenover Antwerpen een oude schuld af te doen.

Te Antwerpen immers heeft de Reformatie in ons land het eerst weerklank gevonden.

Daar is de eerste plaatselijke Kruiskerk tot openbaring gekomen. Daar zijn onze eerste Synodes gehouden.

Het ware zondig te vergeten, dat gij, Noord-Nederlanders, aan het Zuiden zooveel hebt te danken. Daar werd uwe schoone Geloofsbelijdenis geboren. Vandaar werd uw Heidelbergsche Catechismus hier ingevoerd. Vandaar kwamen uwe eerste Gereformeerde predikers. Zijn bodem droeg uwe eerste martelaren.

En wat hebt gij, Gereformeerden van het Noorden, daarvoor kunnen terug geven?

Nog niets.

Toen de Kerken van het Zuiden in 1584 en 1585 uwe hulp inriepen, daar zij door Spanje met den ondergang werden bedreigd, moest gij haar laten roepen, omdat gij zelf in nood verkeerdet.

Zonder dat gij een hand kondet uitsteken, moest gij het aanzien hoe die bloeiende Kerken uiteengescheurd werden en verstierven.

Maar thans doet zich eene gelegenheid voor, die u daarom te welkomer moet zijn.

Het heeft den Heere behaagd die Kerken daar aanvankelijk weer te doen opstaan. En nu richt één daarvan, zwak als zij nog is, op u het oog.

De classis gevoelde het als één man, en wij vertrouwen, dat alle Gereformeerde kerken en classes het met haar zullen gevoelen: Nu is 's Heeren tijd gekomen. Nu **mogen** wij helpen. Nu **kunnen** wij helpen.

En daarom, nu **moeten** wij helpen.

Het niet te doen, zou ondankbaar wezen.

Het geldt hier eene **eereschuld**.

Terugbetalen, wat het Zuiden en Antwerpen vooraan u heeft gegeven, kunt gij nooit.

Maar in elk geval, daardoor klemme de plicht te vergoeden zooveel maar mogelijk is.

Moge daarom niet één Kerk zich aan deze bede onttrekken. Er is hier metterdaad een exceptioneel geval. Nu we den arbeid in Antwerpen eenmaal aangevangen hebben, dient deze kleine kerk met alle kracht te worden gesteund.

Uit de Pers.

De onlangs verschenen roman Hilligenlei, waarin de predikant Gustav Frenssen een beeld teekende van den Heiland, zooals de moderne mensch hem zich denkt, heeft in Duitschland en elders heel wat critiek uitgelokt. Critiek niet alleen van geloovige zijde, omdat dit moderne Jezusbeeld niets dan een carricatuur is van den Jezus der Schriften, maar ook van moderne zijde, omdat in deze teekening Christus te weinig een geloofsheld is gebleven, te veel menschelijke dwaling en zwakheid hem wordt toegekend.

Gustav Frenssen heeft tegen die beschuldiging zich verdedigd in een *Schlusswort zu Hilligenlei*, waarin hij dezen modernen critici op zijn beurt verwijt, dat ze den moed der consequentie missen. Aan de *Hervorming* ontleenen we de volgende citaten uit dit Schluszwort:

»Zij hebben als geschiedvorschers den Heiland stuk voor stuk ontdaan van het goddelijke gewaad waarmeê hij bekleed was. Zij zijn het er allen over eens, dat er van een wonderbare geboorte niets aan is, dat hij geene wonderen heeft gedaan, dat hem eigen was het beperkte wereldbeeld van zijn dagen, dat hij zich in de belangrijkste aangelegenheid van zijn leven (dat het Hemelrijk nabij was) heeft vergist, dat hij niet lichamelijk is opgestaan. Omtrent dit alles en meer nog zijn zij eenstemmig en ze vertellen het aan de menschen. Als er nu iemand optreedt, zooals ik, die zegt: »O, dan is hij immers een mensch geweest! Een mensch, en meer niet!" dan zetten zij wijze en bedenkelijke gezichten en zeggen: »Een mensch? Een gewoon mensch?" »Een mensch is hij daarom nog niet!" »Wie mag den sluier aanroeren die over zijne ziel ligt?" »Wie kent het geheim zijner persoonlijkheid?" En dan spreken zij over dat geheim zijner persoonlijkheid" in zoo duistere woorden, dat geen mensch het verstaat, en zien in hem een soort van Bovenmensch, of Godmensch, of Halfgod, en allerlei religieuse en zedelijke behoeften van onzen tijd, die echter in hem niet waren en niet konden zijn, nemen zij in hem aan en leggen zij in hem neder. En terwijl zij allen wat juist het moeilijkste is, »het geheim zijner persoonlijkheid" heel nauwkeurig schijnen te kennen — anders zouden zij er zich toch niet zoo gewichtig over uitspreken — beweren zij dat, wat veel gemakkelijker is, een korte levensgeschiedenis van hem als mensch te geven, tot de onmogelijkheden behoort. En nu klagen zij over het beeld van den Heiland, zooals ik het teekende: »Neen zoo hebben wij 't niet gemeend! Werkelijk een mensch! Neen, dat gaat te ver."

Het verdere geeft de *Hervorming* in haar eigen taal weer:

Nu heeft hij hun eigen geleerde boeken opgesomd, die hij raadpleegde voor de teekening van zijn Jesus-beeld. Ieder kan nu zelf nagaan of de Heiland een mensch is geweest.

Frenssen betoogt dat zijnen tegenstanders *beslistheid* ontbreekt. Nu eens voelen zij zich aan het oude geloof verbonden en doen er wat bij of verkeeren den zin er van, om het bruikbaar te maken ook voor den nieuwen tijd; dan weder zien zij vooruit, zien zij den tijd die komende is en verheugen zich er in. En — daarna zien zij weer terug; en zoo wordt er uit hen eigenlijk niets. Hij ziet den tijd komen, en reeds is hij aangebroken, dat het krachtige gedeelte zijn volks in stille, ernstige verwondering aan het verleden zal denken, toen men een edel kind van een vreemd volk en van een verleden tijd als een God, later als een Halfgod vereerde, — en tegelijkertijd zal het erkennen, dat men dat geloof opgevende, geen enkel van der menschheid edelste goederen heeft verloren. Hebben niet alle oude volkeren de geloofsbrieven hunner goden onderzocht en bevonden dat zij kinderen der fantaise waren? Hebben niet de Germaansche volkeren met klaren blik en hoogen moed der »Moeder Gods" en den anderen Roomschen halfgoden en heiligen hun afscheid gegeven, zonder zich om het »geheim hunner persoonlijkheid" te bekommeren? Angstvallige geleerden zullen niet kunnen beletten dat van den laatsten godmensch, die nog tusschen de menschen en de Eeuwige Macht staat, de doopceel wordt gelicht, zoodat wij eindelijk haar zelve en haar alleen aanbidden.

Jezus is mensch geweest, en anders niet. Van oudsher staat er een groote menigte boomen in het duitsche woud; allen verschillend en toch naar hun wesen gelijk; geen wonderboom is er onder — want dat er een is geweest die gouden bladeren droeg, is een sprookje gebleken — toch is elk hunner een groot scheppingswonder. Zóó is 't met de menschen ook. Allen zijn ze aan de wetten der schepping onderworpen; en dat alles ter eere Gods. Gods werk is niet een grillig spel: Gods schepping is er eene van ernstige wetten en geleidelijke, rustige ontwikkeling. Hij is lankmoedig en ziet toe als eene moeder, die haar kinderen in alle kalmte aanhoort als zij elkaar in 't schemerhockje ongeloofelijke geschiedenissen vertellen. Zij weet wel, dat er aan de vertelling een einde komt wanneer de kinderen grooter worden.

Gustav Frenssen is blijkbaar voor de Duitsche theologie nog een enfant terrible. Hij zegt ronduit en eerlijk, wat men ter wille van het volk liefst niet op de publieke markt bracht. Niet ten onrechte merkt de *Hervorming* op, dat in ons land de moderne theologie reeds lang deze schuchterheid overwonnen heeft. Van een „geheim der persoonlijkheid", waardoor Jezus „buiten en boven het mensch zijn een plaatsje overhoudt," wil ze niets weten.

Ongetwijfeld dankt deze roman aan de openhartigheid, waarmee ze het moderne Jezusbeeld teekent, niet weinig haar opgang. Maar des te meer reden is er voor ons om tegen deze litteratuur te waarschuwen.

Onder den schijn van „kunstgenot" te zoeken, wordt zulk een roman zoo licht ook in onze kringen gelezen, vooral door de jongeren. Het is daarom goed te weten, dat deze roman niets anders bedoelt dan het geloof in Jezus Christus als Gods Zoon te ondermijnen. Ze staat in dat opzicht met het Leben Jesu van Strauss en La Vie de Jesus van Rènan op één lijn. En ze is nog gevaarlijker, omdat ze deze ongeloofspropaganda drijft in het altoos bekorende kleed eener boeiend geschreven roman.

Officieele Berichten.

Maandagavond 23 April was voor de Geref. Kerk te Bussum een genoegelijke ure bereid, daar onder samenkomst der gemeente, onzen leeraar, Ds. G. van Setten, zijn 12½jarige ambtsbediening op feestelijke wijze werd herdacht. In het kerkgebouw, hiertoe op smaakvolle wijze met groen en bloemen versierd, werd eerst door broeder Van Vulpen een hartelijke toespraak tot den leeraar gericht, waarop namens de gemeente Z.Eerw. een stoffelijk huldeblijk aangeboden werd, afgewisseld met psalmgezang. Namens den kerkeraad sprak Br. Arendzen als oudste ouderling Z.Eerw. toe met een toepasselijke rede. Vervolgens werden nog eenige toespraken gehouden door verschillende broeders, alsmede door de presidente van Dorcas.

Moge deze ure in aangename herinnering blijven, en alzoo de band der liefde nog nauwer worden tot heil en zegen voor leeraar en gemeente.

De classis 's-Gravenhage heeft in hare vergadering van 1 Mei 1906, den candidaat V. K. Kuijvenhoven, te Naaldwijk, praeparatoir onderzocht en voor de Geref. kerken beroepbaar gesteld.

Namens haar:
Dr. J. C. de Moor, *h. t. praeses.*
Ds. C. W. J. van Lummel, *h. t. scriba.*

Kort Verslag van de Vergadering der classis Gouda, 1 Mei 1906.

1. De vergadering wordt op de gebruikelijke wijze geopend door Ds. J. J. Steinhart, als consulent der roepende kerk.
2. Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd.
3. In het moderamen nemen plaats Ds. A. M. v. de Berg, Praes.; Ds. A. Taal, Ass. en Ds. B. J. Esser, Scriba.
4. Ds. Dalhuysen deelt mede, dat de kerkeraad van Schoonhoven (A) *f* 50 per jaar heeft toegezegd voor het emeritaat van Ds. de Jong.
5. Een schrijven van br. Piets, lidmaat der Geref. kerk van Gouda (A) wordt terzijde gelegd, daar het niets langs den geordenden weg is ingekomen.
6. De kerken van Gouda (A en B) worden aangewezen om, overeenkomstig het adres van de Synode te Utrecht, in buitengewone gevallen beroepingen van predikanten te approbeeren.
7. Het rapport van de Prov. Synode van Vlaardingen wordt voorgelezen.
8. Als afgevaardigden voor de e. k. Particuliere Synode worden gekozen: Ds. J. J. Steinhart, sec. Ds. J. S. Langen, Ds. G. Dalhuysen, sec. Ds. A. van Dijk, Ouderl. J. W. Valk, sec. E. Noteboom, Ouderl. A. v. Leeuwen, sec. P. J. Kolijn.
9. Aan de Part. Synode zal voorgesteld worden te bepalen, dat de classen, in plaats van *vier*, voortaan *zes* afgevaardigden zullen zenden;
10. idem dat de acta zullen gedrukt worden en aan elke kerk minstens twee exemplaren zullen gezonden worden.
11. Een voorstel om bij de Partic. Synode een protest in te dienen in zake het besluit van de Synode van Utrecht omtrent art. 36 der Nederl. Geloofsbelijdenis wordt verworpen.
12. Als grens tusschen de kerken van Waddingsveen (één- en Gouda (A en B) aan dezijds wordt aangenomen de boerenhofstede Willemshoeve, met dien verstande dat Willemshoeve zelf bij Gouda (A. resp. B) te rekenen zal zijn. Waddingsveen zal van deze uitspraak in beroep gaan bij de Particuliere Synode.
13. Het bestuur van de kas voor Hulpbeh. kerken is nagezien en goedgekeurd, Ds. Dalhuysen wordt bij vernieuwing benoemd tot Deputaat voor de Hulpbeh. kerken, en Ds. van Dijk als sec.
14. Als Kerkvisitatoren worden gekozen: Ds. Dalhuysen, Ds. van Dijk, Ds. Langen en Ds. Steinhart, en als secundi Ds. Sap en Ds. Esser.
15. De vacaturdiensten worden als volgt geregeld: Berg-Ambacht: Ds. Langen en Ds. v. d. Berg, Lekkerkerk: Ds. Taal. Zevenhuizen: Ds. Esser. Ouderkerk: Ds. Steinhart. Haastrecht: Ds. van Dijk en Ds. Sap. Schoonhoven (A): Ds. Dalhuyzen.
16. Als consulent worden aangewezen voor: Schoonhoven (A) Ds. Steinhart. Zevenhuizen: Ds. Dalhuyzen. Lekkerkerk: Ds. Taal. Waddingsveen: Ds. Esser.
17. Bij de rondvraag naar Art. 41 der kerkorde wordt aan Waddingsveen geadviseerd, in één geval nog te wachten met de toepassing van den tweeden trap der censuur, in een ander geval er toe over te gaan.
18. Roepende kerk voor de volgende vergadering: Gouda (A). Alsdan zullen de collecten voor de Zending en de Theol. School gestort worden.
19. Aan Ds. Broekstra wordt acte van ontslag verleend. De Praeses roept Ds. Broekstra in enkele woorden een hartelijk vaarwel toe.

Deze neemt daarop afscheid van de classis.

20. Na het lezen der korte notulen, sluit Ds. v. d. Berg de vergadering.

Namens de classis,
B. J. Esser, *h. t. scriba.*

Buitenland.

Engeland. Het nieuwe wetsvoorstel omtrent de school.

Sedert 1902 was de schoolwet in Engeland van dien aard, dat de dissenters er zich niet mede konden vereenigen. Vooral in het vorstendom Wales was men erg daartegen gekant, wijl de wet, onder het ministerie Salesbury ingevoerd, de Episcopaalsche kerk sterk begunstigde. In Wales ging men in zijn verzet tegen de wet zoover, dat velen weigerden belasting te betalen. De Revival-beweging in Wales was dan ook een uitkomst voor de regeering. Daardoor is niet alleen de aandacht der bevolking op een ander punt gevestigd, maar werd ook het lijdelijk verzet, dat de regeering op den duur tot harde maatregelen had moeten brengen, gebroken.

Maar nu is het ministerie-Campbell-Bannermann aan het bewind gekomen, dat aanstonds voor den dag kwam met eene wijziging van de schoolwet van 1902.

Deze wet liet de kosten van de vrije Christelijke scholen betalen door de gemeentekas, terwijl de onderwijzers dier scholen voor de meerderheid niet door de gemeente of graafschapsbesturen, benoemd werden.

Die scholen droegen dan ook een kerkelijken stempel. Als onderwijzers werden alleen zij benoemd, die de belijdenis der school toegedaan waren. In het vorstendom Wales bracht dit stelsel mede, dat de burgers belasting moesten betalen voor scholen der Episcopalen, terwijl de meerderheid der bevolking niet Episcopaalsch gezind is, maar tot verschillende vrije kerken behoort. Waarom de Dissenters er zoo tegen waren om voor de Episcopale scholen te betalen, daar zij toch ook in de gelegenheid waren hunne eigene scholen, die op het fundament hunner belijdenis gegrond waren, op kosten der burgerlijke gemeente onderhouden te krijgen, hebben wij nooit begrepen. Van eene beweging in Engeland om te bewerken, dat ieder burger het onderwijs zijner kinderen zelf zal bekostigen, hebben wij ook nooit iets bespeurd.

Wat daarvan zij, de jongste verkiezingen in Engeland hebben over de schoolwet van 1902 den staf gebroken.

Als het algemeen voor die scholen betaalt, moet het algemeen er ook alles over te zeggen hebben. De onderwijzers zijn onder die wet openbare ambtenaren geworden, en om hunne belijdenis mogen er geen onderwijzers van die scholen buitengesloten worden. Dit leerde de liberale partij, die den strijd ook tegen de schoolwet van 1902 aanbond. De regeering naam dit in haar wetsontwerp over.

Volgens de voorgestelde wet zullen van 1 Jan. 1908 af alleen die scholen geld uit de openbare kas ontvangen, die zich onderwerpen aan de bepalingen der nieuwe wet.

Het Godsdienstonderwijs wordt niet geheel van de school gebannen. In theorie geven vele voorstanders van eene algemeene nationale school, en daaronder ook vele predikanten, toe, dat een school waarin neutraal onderwijs gegeven wordt, voor de eenheid van het volk het best zou zijn; maar de groote meerderheid des volks wil het Bijbelsch onderwijs op de school behouden. Alleen mag er niets leerstelligs geleerd worden; de dogmatiek moet buiten de school blijven.

Het was te denken, dat tegen dit nieuwe ontwerp oppositie zou gevoerd worden.

De bisschoppen der Anglicaansche kerk hebben reeds besloten de voorgestelde wet in het Parlement tot het laatste toe te wederstaan. En alle Anglicaansche bladen vallen hierin hunne bisschoppen bij. *The Christian* hoopt, dat er uit het conflict een „modus vivendi" geboren zal worden.

De bisschop van Londen heeft eene beweging onder het volk tegen de nieuwe wet op touw gezet. Op 11 Mei wil men in Alberthal te Londen een protest vergadering er tegen houden.

Wij hopen te zien, dat uit deze beweging een streven naar de vrije Christelijke school geboren worde.

N.-Amerika. Wat zal de richting van het Christendom in de XXste eeuw zijn?

Een blad uit Boston, *The Congregationalist and Christian World*, heeft aan eenige bekende voorgangers, predikanten en professoren van de grootste kerken der nieuwe wereld, het verzoek gericht, hunne gedachten uit te spreken over de vraag: in welke richting zal zich het Christendom in de twintigste eeuw ontwikkelen? Het loont de moeite een oogenblik sommige dier antwoorden te beluisteren.

De predikant Frank Gunsaulus, Congregationalist, president van Armour Institute in Chicago, voorspelt, dat de Godsdienst steeds meer „het bestaan en den invloed der wetenschappelijke methode zal gevoelen". Dat wil zeggen: de religie zal zich moeten richten naar datgene, wat de heeren afbrekers der Heilige Schrift als resultaten der wetenschap gelieven uit te geven. Al is het, dat de een wederom omverstoot, wat de ander op hoogen toon als uitkomst van de nauwkeurigste onderzoekingen geleerd heeft, daarop let men niet.

De predikant Henry S. Nash van de Episcopaalsche Theologische school te Cambridge in Massasuchets, zeide: „Voor alle dingen moeten wij van de Schrift ons eene voorstelling vormen, zooals de historische studie ons van haar geeft. Wanneer wij breken met de beschouwingen van vroeger, zal het Oude Testament zich in zijn waar karakter aan ons voordoen .... Wij houden er mee op, het te aanvaarden als onfeilbaar in de leer en als gevende zekere voorspellingen van de toekomst. Het Oude Testament keert terug tot zijn ware verhouding tot de geschiedenis, waaruit de leer der onfeilbaarheid het gerukt heeft. Met de leer der onfeilbaarheid vermindert ook het Kerkelijk gezag. Indien wij den Bijbel als onfeilbaar beschouwen, moeten wij, om consequent te zijn, hem van alle andere menschelijke geschriften afzonderen."

Volgens dezen predikant zal dus de hedendaagsche schriftcritiek tengevolge hebben, dat de kerk des Heeren verdwijnt. Als de kerk niet meer draagster is van het Woord Gods, heeft zij haar beteekenis verloren.

De predikant Robert F. Coyle, een Presbyteriaan, gewezen president der Algemeene Synode der Presbyteriaansche kerk, heeft geantwoord: „De nadruk zal gelegd worden op zaken, waarin men het in den grond eens is en niet op kleine onbelangrijke verschillen.... Het goddelijk vuur en niet de kerkelijke koers zal op den voorgrond treden. De kerkgenootschappen zullen minder worden en de Christus Gods meer. De neiging tot eenvoudigheid zal bestendig toenemen."

Dat zijn uitingen van mannen die in Amerika op den voorgrond treden. Het is inderdaad bedroevend.

De wijze waarop men in de nieuwe wereld den Russischen revolutionair Gorki heeft behandeld, doet ons zien, dat het groote publiek aldaar, in zijn oordeel over goed en kwaad, blijkt nog niet zoo diep weggezonken te zijn als wel in de oude wereld. Het is toch gebleken, dat een man, die met zijn bijzit reisde en wijnrekeningen maakte van *f* 300 daags, niet op de sympathie van het volk rekenen kon. Eerst was hij met open armen ontvangen, omdat men in hem een vrijheidsheld en begaafd schrijver eerde, doch toen men wist welk leven hij leidde, was alles uit.

Dit is eene nawerking der Gereformeerde beginselen, die door de eerste pelgrim-vaders die in Noord-Amerika den voet aan wal zetten, beleden werden.

Het Calvinisme is echter door allerlei invloeden op den achtergrond gedrongen. Het verheugt ons daarom, dat in de laatste jaren het althans bij enkelen is gaan herleven. De broeders, die daarvoor gearbeid hebben en nog strijden, zij doen daarom een werk, dat niet alleen strekt tot heil der kerk maar ook tot behoud van het volk. Het leven volgt de leer. Wordt men losser in de leer, dan volgt losbandigheid in het leven wel aanstonds, maar op den duur. Dit is eene les der historie.

Winckel.

Voor Kinderen.

DE COVENANTER.

II.

Bij de hoeve.

Eer we nu verder vertellen, zal het noodig zijn te zien, hoe het met de zaken in Schotland te dier tijd geschapen stond. Anders begrijpen we niet best het vervolg. (Wie het eerste al weet mag dit hoofdstuk overslaan).

Gelijk we al zagen was de Hervorming in Schotland tot leven en kracht gekomen door den vromen en moedigen John Knox, een trouw dienaar des Heeren. De Schotsche kerk die toen ontstond uit hen die Rome hadden verlaten, om tot het geloof naar de Schriften weer te keeren, — eigenlijk dus de oudste gemeente — stond beslist tegenover de dwalingen en den eeredienst van het pausdom. Maar evenmin wilden de Schotten iets weten van de Episkopale of bisschoppelijke kerk van Engeland. Want deze had ook wel met Rome gebroken en was tot de leer der waarheid teruggekeerd, maar haar dienst en inrichting was gebleven gelijk die was geweest in de Roomsche kerk.

Van kruisen, altaren, priesterkleedij wilden de Schotten niet weten, van niets dat overbodig heeten kon, 't welk niet in de Schrift geboden of noodzakelijk was. Zij kregen om hun zucht tot eenvoud zelfs den naam Puriteinen, d. i. menschen die rein of eenvoudig willen leven. Ook keurden zij het beslist af, dat de gemeente geregeerd werd door bisschoppen, die leeraars aanstelden zonder dat de gemeente er iets in te zeggen had, en die alles regelden buiten haar om.

De Schotsche kerken werden nagenoeg op dezelfde wijze bestuurd of geregeerd als de onze, namelijk door ouderlingen of presbyters. Zulke kerken heeten daarom Presbyteriaansche. De opzieners zijn ouderlingen die leeren of prediken, maar allen worden door de leden der gemeente gekozen.

In de bisschoppelijke kerken daarentegen heeft de gemeente niets te zeggen en wordt zij van hooger hand geregeerd. Nu weten we dat de Schrift zegt: Één is uw Meester, namelijk Christus, en gij zijt allen broeders. Reeds daarom is de inrichting van de kerk, zoo als wij die hebben, naar de Schrift en de bisschoppelijke niet. Wat de Bijbel een opziener (of bisschop) noemt is 't zelfde wat wij thans met het woord predikant of dominee bedoelen.

Maar het viel den Schotten niet gemakkelijk zoo, op Gereformeerde wijze, naar Gods Woord, hun kerken in te richten. Want de regeering was er tegen. Reeds vroeger had men in Engeland de Puriteinen of Presbyterianen vervolgd. Later werd het beter, doch toen de zoon van Maria Stuart, Jakobus I, koning was geworden over Engeland en Schotland beide begon de vervolging der Gereformeerden opnieuw.

Onder Jakobus' opvolger, Karel I, werd het nog erger. Hij neigde tot Rome, verdrukte de Puriteinen en wilde met geweld den Schotten een kerk als die van Engeland opdringen. Maar dat viel tegen. De Schotten sloten in 1638 een verbond, het *Covenant*, om de vrijheid te handhaven ook voor de kerk. Nu dacht de koning hen met krijgsmacht te dwingen, doch 't liep geheel anders. Want de vorst raakte in geschil met een groot deel ook der Engelschen en werd in 1649 onthoofd. In de kerkelijke zaken behielden de Schotten nu hun vrijheid, die duurde zoolang Engeland een republiek was onder Cromwell.

Doch de wind keerde weer geheel, toen later Karel II, de zoon van den onthoofden koning, aan het bewind kwam. Dit was dezelfde vorst die, toen hij als prins zijn vaderland had moeten ontvluchten, door onze vadren gastvrij te Breda werd geherbergd. Karel Stuart beloonde dat met ons meermalen den oorlog aan te doen in 1665 en in 1672. 't Was in den eersten oorlog, dat de beroemde tocht naar Chattam voorviel. Gewonnen heeft Karel II met deze oorlogen echter niets. De lichtzinnige, goddelooze vorst haatte de Puriteinen. Hij herstelde de staatskerk en wilde de Schotten dwingen onder bisschoppen te staan. Dit leidde soms tot bloedige botsingen. De koning die met Frankrijk en met het pausdom heulde, gaf aan de Presbyterianen de schuld van de omwentelingen door welke zijn vader den troon verloren had en zette hun dit betaald. De getrouwe leeraars werden afgezet en gebannen. Een wet werd gemaakt, dat niemand een staatsambt mocht bekleeden, zoo hij niet aan 't Avondmaal ging in de bisschoppelijke kerk en erkende dat de koning het oppergezag in de kerk heeft. Want gij moet weten, ook deze laatste dwaalleer gold voor waarheid en doet het nog in de kerk van Engeland.

De Covenanters kwamen nu in een schrikkelijken toestand. Overal zagen zij zich bedreigd, door 's konings dienaren vervolgd. Wreede aanvoerders trokken met benden tegen de Gereformeerden op, joegen hun vergaderingen uiteen, ja schoten hen dood. Jezuïeten kwamen in menigte naar Engeland om te helpen het volk te „bekeeren", en zouden mettertijd ook in Schotland verschijnen. Zoo erg werd het, dat zelfs een bisschop der staatskerk, Leightown genaamd, het niet kon aanzien, zijn ambt neerlet.

't Was in dien boozen tijd, dat ook de vrome Bunyan werd gevangen gezet, die zijn „Christenreis" schreef in de gevangenis welke twaalf jaar zijn verblijf was. Een ander bekend schrijver Milton, (wiens boek: „Het paradijs verloren" nu nog even beroemd is als dat van Bunyan), verloor omdat hij een Puritein was zijn staatspost. Ja zijn boeken werden door den beul verbrand, Hij ging toen afgezonderd leven, werd blind en dichtte in zijn blindheid het schoone boek, dat ik zooeven noemde.

Koning Karel, die nu eens bij het ongeloof dan weer bij het bijgeloof had heil gezocht, ging op het einde van zijn weelderig en zondig leven tot de Roomsche kerk over. Kort daarop stierf hij, onbetreurd en onbegeerd, en zeker weinig denkend dat reeds drie jaar later het huis van Stuart voorgoed van den Britschen troon zou worden gestooten, en het geloof dat hij verdrukt had zou zegevieren.

Maar zoover was het in dien tijd, van welken we in het vorig hoofdstuk spraken, nog niet.

CORRESPONDENTIE.

N. te B. Onder Spartaansche soep verstaat men een sterk gekruide soep van vleeschnat en ossenbloed, met ossenvleesch in stukjes gesneden er in. Men at dit in Sparta, waar de lieden gewoon waren aan eenvoudige kost. De soep schijnt zeer onaangenaam van smaak te zijn geweest, althans voor niet-Spartaansche menschen. Ik kan N. dan ook niet aanraden er zich eens op te onthalen.

Hoogenbirk.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

Aan de Redactie van *De Heraut*.

Hooggeachte Redactie.

Naar aanleiding van de grieven, die door Ds. Barmen 't Loo, secretaris van de Hervormde „Vereen. voor Inw. Zending", ingebracht zijn tegen den Evangelisatie-arbeid der Gereformeerde Kerken in N. Brab. en Limburg, eerst in het jaarverslag der Vereeniging voornoemd, waarvan we toevallig kennis kregen door *De Nederlander* van 19 Maart l.l. en daarna in *De Nederlander* van 17 April l.l., verzoeken de ondergeteekenden namens Dep. voor den Evangelisatie-arbeid der Geref. Kerken in N. Br. en L. u vriendelijk opname van de volgende *verklaring* in uw geëerd blad:

1. Spreken we uit, dat de Geref. kerken er allerminst op uit zijn *bij voorkeur* hun arbeid te beginnen waar anderen een dergelijken arbeid aanvingen, wat uit de geschiedenis van vele jaren (onze arbeid dagteekent reeds van 1869!) te bewijzen valt.

Uit den aard der zaak arbeiden de Geref. kerken, evenzeer als de Vereen. voor Inw. zending op plaatsen, die min of meer middenpunten zijn van verkeer, zooals Roermond, Roosendaal, Eindhoven, Venlo, Maastricht, enz.

Doch wij betwisten aan de Ver. voor Inw.